

**ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЦЕНТР ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ**

ЗАТВЕРДЖЮ

Ректор

«*М. О. Фролов*»

2021 р.

М. О. Фролов

2021 р.

**ПРОГРАМА
ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ
ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ
СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ
ЗА ПРОФІЛЕМ ІСТОРИЯ ТА ПРАВОЗНАВСТВО**

**УХВАЛЕНО
ВЧЕНОЮ РАДОЮ ЗНУ**

протокол № 2 від 07.09.2021 р.

Запоріжжя
2021 рік

Програма підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти за профілем історія та правознавство. Запоріжжя: ЗНУ, 2021. 8 с.

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ (РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ):

Головко Ю. І., к.і.н., доцентка, завідувачка кафедри джерелознавства, історіографії та спеціальних історичних дисциплін

Шарай А.А., д.ю.н., доцента, професорка кафедри адміністративного та господарського права

ОБГОВОРЕННО ТА РЕКОМЕНДОВАНО ДО РОЗГЛЯДУ КАФЕДРОЮ
джерелознавства, історіографії та спеціальних історичних дисциплін
31 травня 2021 року, протокол № 12

Завідувач кафедри

Ю.І. Головко

РЕКОМЕНДОВАНО

Керівник ЦПО

С. В. Ільїн

РОЗГЛЯНУТО ТА РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАТВЕРДЖЕННЯ НАУКОВО-
МЕТОДИЧНОЮ РАДОЮ ЗНУ
17 червня 2021 року, протокол № 10

Голова НМР

О. І. Гура

ВСТУП

Цільова група: педагогічні працівники закладів загальної середньої освіти.

Обсяг програми: 30 академічних годин, 1 кредит ЕКТС.

Форма підвищення кваліфікації: інституційна (очна (денна, вечірня), заочна, дистанційна, мережева), дуальна.

Форми організації освітньої діяльності: лекції; практичні та тренінгові заняття; майстер-класи, тематичні дискусії, робота в малих групах над міні-проектами (як дослідницького так і практичного напрямків).

Варіативна частина навчальної програми є невід'ємною її складовою. Вибір тематичного спецкурсу здійснюється до початку навчання за особистою заявкою слухача.

Основні методи навчання: методи проблемного навчання; ігрове / соціальне / імітаційне моделювання; кооперативні техніки, що вимагають об'єднання локальних ініціатив слухачів методика взаємообміну завданнями; ділові ігри; аналіз конкретних ситуацій (кейс-метод); навчання через Інтернет, контроль.

Форма підсумкового контролю: залік у формі тестування.

Документ, що видається за результатами підвищення кваліфікації: сертифікат Запорізького національного університету.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ПРОГРАМИ

Мета: Підвищення професійної компетентності педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти за профілем **Історія та правознавство** відповідно до сучасних вимог до викладання дисципліни.

Основними завданнями програми є:

- ознайомлення з методологічними зasadами та методами наукового дослідження методики викладання за профілем **Історія та правознавство**;
- засвоєння педагогами: ідеології Нової Української школи і концептуальних підходів до побудови освітнього процесу в умовах реформування освіти; структури і змісту основних нормативних документів, що забезпечують освітній процес за профілем **Історія та правознавство**;
- формування та розвиток здатності ставити, формалізувати і вирішувати завдання, вміти системно аналізувати наукові проблеми, генерувати нові ідеї і створювати нове знання, володіти науковим світоглядом;
- розвиток знань педагогів про розв'язання проблем особистісного та когнітивного розвитку дитини, в тому числі, відбору ефективних інноваційних форм і методів освітньої діяльності, орієнтованої на розвиток інтелектуально-творчого та соціально-психологічного потенціалу особистості дитини;
- удосконалення теоретичної та практичної підготовки працівників закладів загальної середньої освіти за профілем **Історія та правознавство** з урахуванням сучасних вимог до загальної середньої освіти, здобутків історичної та юридичної наук, з акцентом на гуманістичні та людиноцентричні студії.

Напрями підготовки: педагогічні працівники за профілем **Історія та правознавство**.

Матеріально-технічне забезпечення проведення курсів підвищення кваліфікації: курси планується проводити на базі навчальних аудиторій Запорізького національного університету, у т. ч. що мають спеціальне обладнання (проєктор; ноутбук, персональні комп'ютери).

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться:

Загальні:

- здатність ставити, формалізувати і вирішувати завдання, вміти системно аналізувати наукові проблеми, генерувати нові ідеї і створювати нове знання, володіти науковим світоглядом;
- здатність формулювати власну думку, володіти навичками ведення наукової і загальнокультурної дискусій;
- розуміння необхідності, сутності та специфіки модернізації освітнього процесу в світлі вимог реформування освіти, його відмінностей від попередніх типів і моделей навчання;
- володіння відповідним понятійним апаратом і термінологією;
- обізнаність з теоретичних питань здійснення моніторингу якості освіти;
- здатність формувати загальне уявлення про стан, законодавчу базу сучасної освіти та напрями її модернізації, особливості розвитку освіти регіону; здатність до реалізації валеологічного підходу до організації та проведення навчальних занять з історії та правознавства;
- розуміння основ системно-діяльнісного і метапредметного підходів в освіті як методологічної платформи її реформування.

Професійні:

- здатність до самоаналізу інтелектуальної та педагогічної діяльності, здатність застосовувати у своїй професійній діяльності поглиблені знання з історії та правознавства, отримані відповідно до профільної спрямованості.
- здатність ставити завдання теоретичних та науково-прикладних досліджень з історії та правознавства і вирішувати їх за допомогою відповідного теоретичного апарату та інформаційних технологій;
- здатність самостійно освоювати нові дисципліни і методи досліджень; здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел;
- здатність до відбору засобів навчання, реалізації різних моделей організації діяльності учнів (навчальної та позаурочної) на основі обраних засобів навчання;
- підвищення рівня знань про підходи до розв'язування задач підвищеного рівня складності з курсу історії та правознавства основної та старшої школи;
- здатність професійно представляти плани і результати власної викладацької діяльності з використанням сучасних засобів; демонструвати навички використання інформаційних і комунікаційних технологій;
- здатність визначати разом з колективом виконавців напрями своєї інноваційної освітньої діяльності, обирати підходи до вирішення конкретних інноваційних завдань з модернізації освітнього процесу;
- здатність застосовувати методи планування під час виконання освітніх завдань у предметній галузі; здатність організовувати спільну діяльність з колегами;
- здатність до кваліфікованого методичного супроводу процесу навчання історії та правознавству, в тому числі в інформаційному середовищі та дистанційного формату; здатність самостійно організовувати і проводити інновації і впроваджувати їх результати в освітній процес, готовність до участі в інноваційній діяльності.

Очікувані результати навчання:

- розвивати в учнів критичне мислення;
- застосовувати наукові методи пізнання та інновації в освітньому процесі;
- зрозуміло і недвозначно доносити власні знання, висновки та аргументацію з питань історії та правознавства до учнів;
- розширювати джерельну базу викладання історії та правознавства за рахунок новітньої наукової літератури, архівних джерел, фондів музеїв, безпосередньої участі у наукових дослідженнях;
- здійснювати викладацьку діяльність на основі сучасних освітніх технологій, принципів і практик європейських країн.

Критерії оцінювання: підсумкове тестування за змістом основних навчальних модулів, що проводиться у системі Moodle. Тестування за модулем інваріантної складової містить 30 тестових завдань, за модулем варіативної складової 10 тестових завдань. Тестування вважається успішно складеним за умови виконання 60% від загальної кількості завдань за кожним модулем.

НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН

Назва модуля		Зміст		Усього годин
Професійний	A	1.	<i>Інваріантна складова професійного модуля</i>	20
		1.1	Історія повсякдення	4
		1.2	Історична персоналістика	4
		1.3	Історична пам'ять: образи, уявлення, стереотипи	4
		1.4	Історичні джерела: побутування та інтерпретація	4
		1.5	Правознавство для педагога та учня	4
	Разом передбачено годин за планом			20
	B	1.6	<i>Варіативна складова професійного модуля</i>	8
	Разом передбачено годин за планом			8
Усього на модуль				28
Діагностико-аналітичний			Підсумкове тестування	2
			Усього на модуль	2
			Разом по модулях	30
Додаткова варіативна частина	B	Тематичні спецкурси		
		Створення безпечної освітнього середовища		
		Особливості інклузивного навчання та забезпечення додаткової підтримки в освітньому процесі дітей з особливими освітніми потребами		
		Протидія та попередження булінгу (цікаванню) в закладах освіти		
		Діджиталізація та використання інформаційно-комунікативних та цифрових технологій в освітньому процесі,		
		Мовно-комунікативна компетентність вчителя-предметника		

Тема 1.1. Історія повсякдення. Сутність та особливості історії повсякдення. Складові історії повсякдення, особливості їх формування, фактори впливу. Джерела з історії повсякдення, особливості роботи з ними. Особливості наукових студій з історії

повсякдення. Проблеми наукового вивчення історії повсякдення. Можливості використання елементів історії повсякдення у викладанні історії в школі.

Тема 1.2. Історична персоналістика. Особистість в історії: сутність питання та підходи до вирішення. Історична персоналія: визначення, тлумачення, розуміння. Історична персоналія в конкретно-історичних умовах. Джерела та методи історико-персоналістичних студій. Проблема міфологізації персоналій та можливості її вирішення. Історична персоналістика у викладанні історії в школі.

Тема 1.3. Історична пам'ять: образи, уявлення, стереотипи. Сутність та структура поняття «історична пам'ять». Уявлення про спільне минуле та його репрезентація. Культурні форми історичної пам'яті. Механізми формування історичної пам'яті. Особливості наукового вивчення історичної пам'яті: джерела, методи, можливості. «Місця пам'яті»: сутність поняття, джерела, місце в структурі історичної пам'яті.

Тема 1.4. Історичні джерела: побутування та інтерпретація. Історичні джерела: сутність та різновиди. Критика історичних джерел. Новітні технології документування та новітні історичні джерела. Електронні документи та електронні ресурси як історичне джерело. Особливості роботи з новітніми історичними джерелами. Можливості використання новітніх історичних джерел у викладанні історії в школі.

Тема 1.5. Правознавство для педагога та учня. Нормативно-правове забезпечення права на освіту (національний та міжнародний аспект). Права і обов'язки педагога. Права і обов'язки учня. Юридична відповідальність учасників освітнього процесу. Основи правознавства. Галузі права. Система судових і правоохоронних органів. Передумови формування і викладання громадянської освіти у школі.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Бондаренко Г. В. Спеціальні історичні дисципліни : навч. посіб. Луцьк : Вежа-Друк, 2015. 423 с.
2. Історичне джерелознавство : підруч. для студентів ВНЗ / Я. С. Калакура та ін. Київ : Либідь, 2017. 510 с.
3. Правознавство: навч. посіб. / Ємельяненко Г. Д., Єщенко М. Г.; М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Донбас. держ. пед. ун-т», Донбас. нац. акад. буд-ва і архіт. Слов'янськ; Краматорськ: Видавництво Б. І. Маторіна, 2020. 206 с.
4. Федчиняк А. О. Історія повсякденності як засіб формування історичної компетентності : посібник. Харків : Основа, 2018. 95 с.
5. Чорномаз Б. Усна історія України : навч. посіб. Київ : Талком, 2019. 159 с.

Додаткова:

1. Бакалець О. А. Скарби монет як джерело вивчення грошового обігу Гетьманщини (1648–1764 pp.). Київ : Стилос, 2012. 334 с.
2. Бакка Т. Підготовка майбутнього вчителя до навчання громадянської освіти в школі. *Вища освіта України : теорет. та наук.-метод. часоп.* 2020. № 2. С. 75-80.
3. Дащевич Я. Майстерня історика: Джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни : зб. пр. Львів : Піраміда, 2011. 791 с.
4. Диса К. Історія повсякденного життя в ранньомодерній Європі. Київ : Києво-Могил. акад., 2014. 128 с.
5. Казъмирчук М. Г. Джерела особового походження : підручник. Київ : Логос, 2010. 242 с.
6. Ковальчук Г. І. Рукописні книги та стародруки : навч. пос. Київ : Друкарня НБУ ім. В. І. Вернадського, 2011. 100 с.

7. Корніenko B. B. Графіті Софії Київської XI – початку XVIII ст.: інформаційний потенціал джерела : монографія. Київ : Слово, 2014. 318 с.
8. Кузьменко О. В. Практичні завдання з правознавства : навч.-метод. посіб., Харків. акад. неперерв. освіти. Харків : Юрайт, 2019. 346 с.
9. Лукашенко А. І. Образ Бога та Диявола та їх вплив на повсякденне життя в Європі (І – сер. XVII ст.) : монографія. Київ : КиМУ, 2016. 585 с.
10. Миронець Н. І. Джерела історичної пам'яті. Київ : Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, 2008. 398 с.
11. Молдован В.В., Чулінда Л.І. Правознавство: Навчальний посібник рекомендовано МОН України. Київ : Центр учебової літератури, 2019. 184 с.
12. Нагорна Л. П. Історична пам'ять: теорії, дискусії, рефлексії. Київ : ПіЕНД імені Ф. Кураса НАН України, 2012. 324 с.
13. Національна та історична пам'ять: словник ключових термінів / А. М. Киридон, керівник авт. кол.). Київ : Пріоритети, 2013. 434 с.
14. Повоєнна Україна: нариси соціальної історії (друга половина 1940-х – середина 1950-х рр.) : кол. моногр. : у 3 ч. / П. Бондарчук. Київ : Ін-т історії України Нац. акад. наук України, 2010. Ч. 1, 2. 351 с.; Ч. 3. 336 с.
15. Повсякдення ранньомодерної України : в 2 т. / відп. ред. Віктор Горобець. Київ : Ін-т історії України Нац. акад. наук України, 2012. Т. 1. 327 с.; Т. 2. 357 с.
16. Пометун О. І., Ремех Т. О. Практичний довідник учителя громадянської освіти: методичний посібник. Київ, 2018. 96 с.
17. Приходько А. С. Історія українського кінематографа ХХ ст. : навчальний посібник. Київ, 2012. 128 с.
18. Ременюк Н. Взаємні права та обов'язки батьків і дітей. Правознавство, 9 клас. *Історія в рідній школі*. 2018. № 1. С. 39-40.
19. Судакова О. М. Святкове та повсякденне дозвілля купецтва та фабрично- заводських робітників : монографія. Суми : Вид-во Сум. держ. ун-ту, 2012. 118 с.
20. Таїрова-Яковлева Т. Г. Повсякдення, дозвілля і традиції козацької еліти Гетьманщини. Київ : Кліо, 2017. 181 с.

Інформаційні ресурси:

<http://moodle.znu.edu.ua/course/view.php?id=12839>

ДОДАТКОВА ВАРИАТИВНА ЧАСТИНА

Створення безпечного освітнього середовища

Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться:

- вміння визначати фактори психоемоційного перевантаження школярів;
- знання освітніх (педагогічних) ризиків, розуміння основних механізмів їх виникнення та умов просторово-часової реалізації.

Очікувані результати навчання:

- здатність організовувати навчальний процес відповідно до вікових особливостей ЦНС та вищої нервової діяльності дітей шкільного віку;
- здатність визначати ризики, які можуть виникати під час навчального процесу, та знаходити шляхи їх подолання.

Назва модуля		Зміст		Усього годин
Додаткова варіативна частина	B	1	Психофізіологічні аспекти створення безпечного освітнього середовища у закладі загальної середньої освіти	4
		2	Сучасні підходи до оцінки ризиків у закладі загальної середньої освіти	4
Разом передбачено годин за планом				8

Тема 1. Психофізіологічні аспекти створення безпечного освітнього середовища у закладі загальної середньої освіти.

Психофізіологічні особливості вищої нервової діяльності осіб шкільного віку. Психоемоційне перевантаження ЦНС під час навчальної діяльності: причини та шляхи профілактики.

Тема 2. Сучасні підходи до оцінки ризиків у закладі загальної середньої освіти.

Класифікація освітніх (педагогічних) ризиків. Методи ідентифікації та попередження педагогічних ризиків.

Рекомендована література

Основна:

1. Кокун О.М. Психофізіологія. Навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 184 с.
2. Зацарний В. В., Зацарна О. В., Землянська О. В., Праховнік Н. А. Безпека життєдіяльності. Навчальний посібник. Київ: НТУУ «КПІ», 2016. 230 с.

Додаткова:

1. Луценко О. Л. Психофізіологія: прикладні аспекти. Навчально-методичний посібник. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. 55 с.
2. Ткачук А.І., Пуляк О.В. Безпека життєдіяльності та основи охорони праці. Кропивницький: ПП "Центр оперативної поліграфії "Авангард". 2017. 184 с.

Інформаційні ресурси:

1. Психологические тесты онлайн. Бесплатные методики для взрослых и детей. URL: <https://pcenter.kiev.ua/portfolio/psixologicheskie-testy-onlajn/>
2. Нормативно-правові документи з охорони праці та безпеки життєдіяльності у закладі освіти. URL: <http://gordynya.school.org.ua/normativnopravovi-dokumenti-z-ohoroni-praci-ta-bezpeki-zhittiediyalnosti-u-zakladzi-osviti-19-09-27-09-12-2020/>

Особливості інклюзивного навчання та забезпечення додаткової підтримки в освітньому процесі дітей з особливими освітніми потребами

Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться:

- інклюзивна, педагогічного партнерства.

Очікувані результати навчання:

- знати принципи, форми та методи ефективної підтримки осіб з особливими освітніми потребами;
- уміти самостійно визначати та вирішувати актуальні питання у процесі взаємодії з учнями, які мають особливі потреби в умовах інклюзивної освіти;
- опанувати уміння диференційованого викладання та оцінювання навчальних досягнень та розвитку дітей з особливими освітніми потребами;
- здійснювати необхідні адаптації/модифікації курикулуму й методики викладання;
- вміти розробляти індивідуальні навчальні плани та програми для дітей з особливими освітніми потребами на основі визначення їхніх потреб;
- використовувати доцільні психолого-педагогічні підходи у роботі з різними групами дітей з особливими освітніми потребами;
- засвоїти комплекс заходів із системного психолого-педагогічного супровождження дітей з особливими освітніми потребами у процесі навчання.

Назва модуля		Зміст		Усього годин
Додаткова варіативна частина	B	1	Сутність та зміст особистісної готовності осіб з особливими потребами до інклюзивної освіти	2
		2	Психологічні особливості взаємодії людей з особливими потребами у різноманітних сферах	2
		3	Диференційоване викладання та індивідуальне оцінювання в інклюзивному класі	2
		4	Організація індивідуального навчання учнів з особливими освітніми потребами	2
Разом передбачено годин за планом				8

Тема 1. Сутність та зміст особистісної готовності осіб з особливими потребами до інклюзивної освіти.

Адаптивний потенціал особистості. Захисні механізми особистості з особливими освітніми потребами. Формування адекватного «Я-образу» особистості в кризових умовах. Роль самооцінки у психофізичному розвитку особистості. Благополуччя та неблагополуччя особистості.

Тема 2. Психологічні особливості взаємодії людей з особливими потребами у різноманітних сферах.

Стереотипи та установки представників суспільства до людей з особливими потребами. Рівень готовності сприйняття та прийняття людей з особливими потребами у різноманітних сферах життєдіяльності. Соціальні та психологічні бар'єри у процесі спілкування представників суспільства та людей з особливими потребами. Соціальна реклама, як засіб впливу на суспільну свідомість щодо здібностей та можливостей людей з особливими потребами. Психологічні засоби роботи з різноманітними представниками суспільства, які спрямовані на організацію інклюзивного освітнього простору.

Психологічні засоби створення позитивного образу особистості з особливими потребами в сучасному суспільстві.

Тема 3. Диференційоване викладання та індивідуальне оцінювання в інклюзивному класі
Обґрунтування диференційованого підходу в освітньому процесі. Диференціація змісту, процесу, кінцевих результатів. Взаємозв'язок диференційованого викладання та оцінювання. Особливості безбалального оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами. Інструментарій оцінювання. Портфоліо як технологія якісного оцінювання навчальних досягнень. Аналіз зразків робіт. Спостереження та інтерв'ю. Тестування в умовах інклюзивного навчання.

Тема 4. Організація індивідуального навчання учнів з особливими освітніми потребами
Курикулум навчального та корекційно-розвивального процесів. Корекційно-розвивальна робота як складова інклюзивного навчання та її значення у процесі навчання дітей із порушеннями психофізичного розвитку. Мультидисциплінарна команда та її діяльність в умовах інклюзивного навчального закладу. Особливості курикулу навчального та корекційно-розвивального процесів. Державний стандарт для дітей з особливими освітніми потребами. Загальноосвітні, спеціальні та корекційно-розвивальні програми, їх адаптація та модифікація. Реалізація курикулу в навчальному процесі.

Організація індивідуальних занять учнів з особливими освітніми потребами. Індивідуальний навчальний план (ІНП) та його складові. Підготовка та вимоги до підписання ІНП. Комплексна інформація про дитину. Оцінювання рівня психофізичного розвитку дитини. Співпраця з батьками при розробленні та виконанні індивідуального навчального плану. Аналіз основних компонентів індивідуального навчального плану. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами початкової школи. Інструментарій оцінювання. Особливості безбалового оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами. Періодичність перегляду ІНП.

Рекомендована література

Основна:

1. Інклюзивна освіта від А до Я: порадник для педагогів і батьків / уклад. : Н. В. Заєркова, А. О. Трейтяк. Київ : [б.в.], 2016. 68 с.
2. Клопота Є. А. Психологічні основи інклюзивного освітнього простору: навчальний посібник. Запоріжжя : ЗНУ, 2020. 85 с.
3. Клопота Є. А. Тренінг самопізнання та саморозвитку: навчальний посібник. Запоріжжя : ЗНУ, 2013. 208 с.
4. Кобильченко В., Омельченко І. Спеціальна психологія: підручник. Київ: ВЦ «Академія», 2020. 224 с.
5. Колупаєва А. А., Таранченко О. М. Діти з особливими потребами в загальноосвітньому просторі. Київ : Літера ЛТД, 2019. 112 с.

Додаткова:

1. Колупаєва А. А., Таранченко О. М. Інклюзивна практика: технології навчання. Київ : Літера ЛТД, 2019. 160 с.
2. Колупаєва А. А., Таранченко О. М. Педагогічні технології інклюзивного навчання: навч.-метод. посіб. Київ : Атопол, 2015. 136 с.
3. Конопацька О.С. Проблеми навчання і виховання учнів з особливими освітніми потребами в умовах інклюзії. URL: https://www.zippo.net.ua/index.php?page_id=158
4. Контроль та оцінювання навчальних досягнень учнів. Технологія портфоліо в інклюзивному класі. Закарпатський інститут післядипломної педагогічної освіти. URL: <http://zakinppo.org.ua/centri/oblasnij-resursnij-centr-z-pidtrimki-inkluzivnoi-osviti/metodichni-materiali/2103-kontrol-ta-ocinjuvannja-navchalnih-dosjagnen-uchniv-tehnologija-portfolio-v-inkluzivnomu-klasi>

5. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів 5-10 класів з порушеннями інтелектуального розвитку : навчально-методичний посібник / авт.: О.В. Чеботарьова, Г.О. Блеч, І.В. Гладченко, С.В. Трикоз, І.В. Бобренко, Н.А. Ярмола та ін. / за ред. О.В. Чеботарьової. Київ : ІСП НАН України, 2019. 120 с.
6. Основи інклузивної освіти : навч. метод. посіб. / за заг. ред. А. А. Колупаєвої. Київ : А.С.К., 2012. 308 с.

Інформаційні ресурси:

1. Методичні рекомендації щодо організації навчання осіб з особливими освітніми потребами. Лист МОН від 30 серпня 2021 року. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/metodichni-rekomendaciyi-shodo-organizaciyi-navchannya-osib-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami-list-mon>

Протидія та попередження булінгу (цькуванню) в закладах освіти

Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться:

- психологічна; емоційно-етична;

Очікувані результати навчання:

- розуміти психологічну природу конфлікту, типологію конфліктної взаємодії, види конфліктної поведінки та типи конфліктних особистостей;
- навчитись прогнозувати, діагностувати та долати конфлікти в освітньому середовищі та консультувати за потреби;
- зрозуміти психологічну природу булінгу, його механізми та чинники; знати основні ознаки, види та форми булінгу;
- вміти визначати роль учасників боулінгу та аналізувати психологічні особливості жертви та агресора у ситуації боулінгу;
- враховувати причини і наслідки цькування для кривдника, потерпілого, спостерігачів у превентивній і виховній роботі.

Назва модуля		Зміст		Усього годин
Додаткова варіативна частина	В	1	Психологічні особливості конфліктів в освітньому середовищі	2
		2	Психологічна характеристика булінгу	2
		3	Протидія та попередження булінгу (цькуванню) в закладах освіти: правовий аспект	4
		Разом передбачено годин за планом		8

Тема1. Психологічні особливості конфліктів в освітньому середовищі

Поняття конфлікту, передумови виникнення конфліктів, психологічна природа конфліктів, типологія конфліктів в освітньому середовищі;

Соціально-психологічні чинники виникнення конфліктів в освітньому середовищі, 3-х компонентна модель виникнення конфлікту. Активність сторін та її роль у визначені ступеня загрози конфліктної взаємодії.

Стадії протікання конфлікту, конфліктна поведінка сторін конфлікту, типи конфліктних особистостей. Конфлікти у вчительському колективі (вертикальні та горизонтальні) та конфлікти між вчителями, учнями та батьками.

Психологічні умови протікання конфліктної взаємодії. Конструктивні та деструктивні наслідки конфліктної взаємодії в освітньому середовищі. Шляхи та методи профілактики, діагностики та подолання конфліктів в освітньому середовищі (психологічні наслідки конфліктів, подолання впливу негативних емоцій, зниження рівню стресостійкості та емоційної толерантності).

Тема 2. Психологічна характеристика булінгу

Поняття булінгу, його психологічні ознаки і види (порівняльна характеристика боулінгу і конфлікту; види і форми булінгу; психологічні передумови боулінгу);

Структура булінгу та психологічні характеристики його учасників (психологічні риси жертви булінгу, агресора, роль та можливості спостерігача);

Соціально-психологічні причини, чинники виникнення та стадії булінгу (динаміка розгортання стадій боулінгу, його механізми та закономірності);

Психологічні наслідки та шляхи подолання проявів боулінгу в освітньому середовищі (психологічні наслідки булінгу для жертви та агресора, психологічна травма вимушеного спостерігача булінгу; психологічна допомога учасникам булінгу та профілактика боулінгу в освітньому середовищі; навчання навичок протидії булінгу в школі).

Тема 3. Протидія та попередження булінгу (цькуванню) в закладах освіти: правовий аспект

Нормативно-правове забезпечення протидії та попередження булінгу (цькуванню) в закладах освіти. Повноваження та обов'язки працівників закладу освіти з попередження та протидії булінгу (цькуванню). Розробка плану заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню) в закладі освіти. Юридична відповідальність за порушення законодавства у сфері протидії та попередження булінгу (цькуванню) в закладах освіти.

Рекомендована література

Основна:

1. Булінг: ми всі можемо допомогти це зупинити. Посібник для батьків учнів початкових і середніх шкіл. Київ : Весна, 2013. 10 с.
2. Вчимося вирішувати проблеми / Т. В Азарова, О. І. Барчук, Т. В. Беглова, М. Р. Бітянова, Е. Г. Корольова, О. М. Пяткова; за заг. ред. М. Р. Бітянової. Київ : Главник, 2007. 144 с.
3. Долинська Л. В., Матяш-Заяць Л. П. **Психологія конфлікту: Навч. посібн.** Київ : Каравела, 2010. 304 с
4. Єфремова Г. Л. Шкільний булінг: специфіка та особливості прояву. *Педагогічна майстерня*. 2017. №8. С.14–19.
5. Ліщинська О. А. Профілактика психологічного насильства в сім'ї та в освітньому середовищі: Методичні рекомендації. Київ : Міленіум, 2010. 68 с.
6. Протидія булінгу в закладі освіти: системний підхід. Методичний посібник. / Андреєнкова В.Л., Мельничук В.О., Калашник О.А. К.: ТОВ «Агентство «Україна», 2019. 132 с.
7. Запобігання та протидія проявам насильства: діяльність закладів освіти. Навчально-методичний посібник/ Андреєнкова В.Л., Байдик В.В., Войцях Т.В., Калашник О.А. та ін. К.: ФОП Нічога С.О. 2020. 196 с.
8. Миськевич Т. Регулювання проблеми булінгу на законодавчому рівні: перші кроки України та світовий досвід. *Громадська думка про правотворення*. 2019. № 1 (166). С. 18–22.
9. Градова Ю. В. Кваліфікація адміністративного правопорушення як булінг: проблемі аспекти. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Серія: Право*. 2020. Вип. 30. С. 85-90.
10. Дрок І. Провадження у справах про булінг. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 7. С. 149-152.
11. Зеленський Є. С., Карпенко О. М. Відмежування поняття "булінг" від схожих за змістом понять. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 3. С. 225-228.

Додаткова:

1. Омельчук В. А., Марчинюк Т. В. Забезпечення національної безпеки у контексті захисту інтересів дитини (правові аспекти протидії булінгу). *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія : Юридичні науки*. 2020. № 9. С. 55-61.
2. Скакун К. В. Булінг у закладах освіти: до проблеми запобігання. *Публічне адміністрування в умовах змін та перетворень: проблеми організації та правового забезпечення* : зб. наук. пр. за матеріалами V Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 20–21 трав. 2021 р.) / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, Каф. адміністр. права, Каф. адміністр. права та адміністр. діяльності ; уклад.: Н. П. Матюхіна, М. С. Ковтун, С. А. Федчишин. Харків : Право, 2021. С. 152-154.
3. Найд'онова Л. А. Кібер-булінг або агресія в інтернеті: способи розпізнання і захист дитини : методичні рекомендації. Серія: На допомогу вчителю. Вип. 4. Київ : [б.в.], 2011. 34 с.

4. Наконечна О. В. Конфліктність як чинник міжособистісних стосунків. *Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка*. Серія: Соціологія. Психологія. Педагогіка. 2003. Випуски 15, 16. С. 44 – 47 с.
5. Організація роботи з розв'язання проблеми насильства в школі : навчально-методичний посібник / упорядники: Дубровська Є. В., Ясеновська М. Е. Київ : Huss, 2011. 96 с.
6. Пірен М. І. Конфліктологія: підручник. Київ : МАУП, 2007. 360 с.
7. Рашковська І. Формування психологічного клімату в школі / упоряд. Т. Червонна. Київ : Шкільний світ, 2017. 152 с.
8. Тихомирова Є. Б., Постоловський С. Р. Конфліктологія та теорія переговорів : підручник. 2-ге вид., випр. Суми : ВТД «Університет книга», 2008. 240 с.
9. Федорченко Т. Є. Рання профілактика негативних проявів у поведінці дітей. – Київ : ТОВ «ХІК», 2003. 128 с.

Інформаційні ресурси:

1. <https://imzo.gov.ua/psyholohichnyj-suprovid-ta-sotsialno-pedahohichna-robota/zakonodavchi-ta-normatyvno-pravovi-akty-shchodo-zapobihannia-ta-protydii-nasyl-stva/> – Законодавчі та нормативно-правові акти щодо запобігання та протидії насильства.
2. <https://www.legalaid.gov.ua/multymedia/buling-ta-vidpovidalnist-za-jogo-vchynennya/> – Булінг та відповідальність за його вчинення

Діджиталізація та використання інформаційно-комунікативних та цифрових технологій в освітньому процесі

Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться:

- формування та розвиток здатності ставити, формалізувати і вирішувати професійні завдання, оволодіння системним аналізом наукових проблем і генеруванням нових ідей, розвиток наукового світогляду;
- фокусування уваги на засвоєння інноваційних методів і технологій навчання інформатики й програмування.

Очікувані результати навчання:

- використовувати мультимедійні й цифрові технології та інтегрувати їх в освітнє середовище;
- застосовувати сучасні мови програмування та реалізовувати алгоритм у відповідному середовищі програмування.

Назва модуля		Зміст		Усього годин
Додаткова варіативна частина	B	1	Засоби візуалізації навчальної інформації	2
		2	Розробка контрольних завдань	2
		3	Цифрові технології на занятті	2
		4	Розробка ігрових завдань	2
		Разом передбачено годин за планом		8

Тема 1. Засоби візуалізації навчальної інформації

Методи: майстер-клас, тренінг

Основні форми візуалізації навчального матеріалу: інфографіка, структурно-логічні схеми, інтелект-карти, таблиці, опорні конспекти, навчальні презентації. Принципи розробки візуальних навчальних матеріалів.

Засоби розробки інфографіки. Робота в середовищі Canva. Можливості онлайн-редактору Piktochart з розробки та представлення інформації в форматі інфографіки.

Навчальні презентації: основні вимоги. Розробка презентації в середовищі Prezi та Canva.

Інтеграція онлайн-дошок в освітній процес. Перспективні можливості Padlet, Explain Everything, Jamboard.

Тема 2. Розробка контрольних завдань

Методи: демонстрація, майстер-клас, тренінг

Основні види тестових завдань. Огляд основних середовищ, призначених для розробки інтерактивних тестових завдань.

Середовище LearningApps. Робота в онлайн-середовищі. Цікаві можливості LearningApps. Доступ учнів до інтерактивних завдань.

Організація перевірки знань в Word Wall. Основні види завдань. Особливості впровадження в освітній процес.

Online Test Pad: особливості роботи. Види тестових завдань. Розробка діалогового тренажера.

Тема 3. Цифрові технології на занятті

Методи: демонстрація, майстер-клас, тренінг

Використання інтерактивної дошки в класі. Додатки та сервіси для роботи з інтерактивною дошкою.

Можливості ресурсу Nearpod. Види слайдів заняття. Проведення заняття в реальному часі. Впровадження матеріалу заняття в Google ClassRoom.

Розробка матеріалів в середовищі Mentimeter. Особливості проведення занять з використанням Mentimeter.

Тема 4. Розробка ігрових завдань

Методи: демонстрація, майстер-клас, тренінг

Розробка навчального квесту для інтерактивної дошки.

Середовище Learnis. Розробка веб-квесту. Способи інтеграції ігрових завдань в квест.

Quest room в середовищі Canva.

Комплекс шаблонів Flippy. Правила розробки ігрових завдань.

Рекомендована література

Основна:

1. Використання Веб 2.0 технологій на уроках природничих дисциплін : метод. посібник / О. Кожемякіна та ін. Краматорськ : б.в., 2020. 102 с.
2. Войтович Н. В., Найдьонова А. В. Використання хмарних технологій Google та сервісів Web 2.0 в освітньому процесі : метод. рекоменд. Дніпро : ДПТНЗ «Дніпровський центр ПТОТС», 2017. 113 с.
3. Гущіна Н. І. Путівник світом цифрових технологій : посібник для вчителів. Київ : Видавничий центр «Освіта», 2018. 32 с.

Додаткова:

1. Бонч-Бруевич Г. Ф., Носенко Т. І. Інтерактивний комплекс SMART Board у навчальному процесі : навч. посіб. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2010. 108 с.
2. Буйницька О. Інформаційні технології та технічні засоби навчання. Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 240 с.
3. Гуржій А. М., Гуревич Р. С., Коношевський Л. Л., Коношевський О. Л. Мультимедійні технології та засоби навчання : навч. посіб. / за ред. Гуржія А. М. Вінниця : Нілан-ЛТД, 2017. 556 с.
4. Палюшок Л. В. Застосування інтерактивного програмно-технологічного навчального комплексу Smart Board у навчальному процесі : посіб. на допомогу вчителям. Львів : ЛОІППО, 2017. 84 с.
5. Цифрова адженда України – 2020. Концептуальні засади. Київ : Hitech office. 2016. 90 с.
6. ICT Competency Framework for Teachers. Version 3. Paris : UNESCO, 2018. 66 p.
7. Redecker C. European Framework for the Digital Competence of EducatorsDigital Competence Framework for Educators (DigCompEdu) : report. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2017. 95 p.
8. Quest. Шукаємо пригоди : навч.-метод. посібник / укл. І. М. Сокол. Випуск 2. Запоріжжя : Кругозір, 2016. 124 с.

Інформаційні ресурси:

1. Canva. URL: <https://www.canva.com/>.
2. Google Blogger. URL: <https://www.blogger.com/>.
3. Google Drive. URL: <https://drive.google.com/>
4. Jigsaw Planet. URL: <https://www.jigsawplanet.com/>.
5. Padlet. URL: <https://padlet.com>.
6. Prezi. URL: <https://prezi.com/>.

Мовно-комунікативна компетентність вчителя-предметника

Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться:

- вміння ефективно шукати інформацію; вміння шукати джерела та першоджерела та працювати з ними; розуміння авторського права, вміння розрізняти плагіат; вміння відрізняти факти від суджень; вміння систематизувати інформацію, висувати гіпотези та оцінювати альтернативи; вміння аналізувати медіатексти.
- володіння системними знаннями про норми і типи педагогічного спілкування в процесі організації колективної та індивідуальної діяльності; вміння вислуховувати, відстоювати власну позицію, використовуючи різні прийоми розмірковувань та аргументації; розвиненість культури професійного спілкування, здатність досягати педагогічних результатів засобами продуктивної комунікативної взаємодії (відповідних знань, вербальних і невербальних умінь і навичок залежно від комунікативно-діяльнісних ситуацій); здатність вільно, гнучко й ефективно використовувати українську мову в усній та письмовій формі, у різних жанрово-стильових різновидах і регістрах спілкування (офіційному, неофіційному, нейтральному), для розв'язання комунікативних завдань у різних сферах життя; навички публічного мовлення.

Очікувані результати навчання:

- застосовувати на практиці принципи української орфографії та пунктуації;
- дотримуватися правописних норм літературної мови;
- працювати зі словниками та навчально-довідковою літературою задля постійного вдосконалення навичок грамотного письма;
- застосовувати засоби вербальної та невербальної комунікації;
- володіти нормами сучасної української літературної мови у професійній комунікації, основами культури професійного спілкування, етикетом ділового спілкування;
- вчитися упродовж життя й удосконалювати з високим рівнем автономності набуту під час навчання кваліфікацію.

Назва модуля		Зміст		Усього годин
Додаткова варіативна частина	B	1	Мовні норми в усному й писемному мовленні та їх порушення у професійній діяльності вчителів-предметників. Мовленнєва компетентність та культура мовлення вчителя-предметника: специфіка, недоліки, шляхи удосконалення.	4
		2	Вимоги нового українського правопису	2
		3	Техніка мовлення. Верbalні та невербальні знакові системи у процесі комунікації.	2
		Разом передбачено годин за планом		8

Тема. 1. Мовні норми в усному й писемному мовленні та їх порушення у професійній діяльності вчителів-предметників. Мовленнєва компетентність та культура мовлення вчителя-предметника: специфіка, недоліки, шляхи удосконалення. Попередження й усунення мовленнєвих і немовленнєвих помилок та недоліків.

Тема 2. Вимоги нового українського правопису. Найбільші новації нового українського правопису. Новий український правопис та ділове українське мовлення у професійній діяльності вчителів-предметників.

Тема 3. Техніка мовлення. Функції комунікації. Вербалльні та невербалльні знакові системи у процесі комунікації. Бар’єри ефективного спілкування та шляхи їх подолання. Культура спілкування в інтернет-комунікації.

Рекомендована література

Основна:

1. Бондар О. І., Карпенко Ю. О., Микитин-Дружинець М. Л. Сучасна українська мова: Фонетика. Фонологія. Орфоепія. Графіка. Орфографія. Лексикологія. Лексикографія : навч. посіб. Київ : ВЦ «Академія», 2006. 251 с.
2. Громик Ю. В. Український правопис : навч. посібник. Київ : Центр учебової літератури, 2013. 140 с. URL: <http://ea.donntu.edu.ua/bitstream.pdf>
3. Струганець Л. В. Мовнокомунікативна компетентність учителя-лідера: навчальний посібник. Київ: ПРИОРИТЕТИ, 2016. 32 с.
4. Українська мова без помилок. Говоримо і пишемо правильно. Сучасний довідник з урахуванням останніх змін у правописі і мовленні /укл. О. М. Журенко. Харків : Книжковий клуб : «Клуб Сімейного Дозвілля, 2015. 512 с.
5. Український правопис. Затверджений Українською національною комісією з питань правопису. Київ, 2019.

Додаткова:

1. Головащук С. І. Орфографічний словник складних слів української мови. Київ : Наукова думка, 2008. 288 с.
2. Головащук С. І. Українське літературне слововживання : словник-довідник. Київ : Вища школа, 1995. 320 с.
3. Жайворонок В. В. Велика чи мала літера? Словник-довідник. Київ : Наукова думка, 2004. 204 с.
4. Козачук Г. О. Українська мова. Практикум. : навч. посібник. 2-ге вид. переробл. і доповн. Київ : Вища школа, 2008. 414 с.
5. Орфографічний словник української мови / уклад. : С. І. Головащук, М. М. Пещак, В. М. Русанівський, О. О. Тараненко. Київ : Довіра, 1994. 864 с.
6. Орфоепічний словник української мови : у 2 т. / уклад. : М. М. Пещак та ін. Київ : Довіра, 2001. Т. 1. 955 с.
7. Семеног О. М. Етнолінгвістична культура вчителя: навчальний посібник. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2014. 188 с.
8. Словник іншомовних слів / уклад. Л. О. Пустовіт та ін. Київ : Довіра, 2000. 1018 с.
9. Фаріон І. Правопис – корсет мови? Український правопис як культурно-політичний вибір. Львів : Свічадо, 2009. 120 с.

Інформаційні ресурси:

1. Український правопис. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/%20202019.pdf>
2. Козачук Г. О. Українська мова : практикум : навч. посіб. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/418678.pdf